

Fördjupad uppföljning av ekonomisk jämställdhet redovisad till regeringen

2 februari 2022. Publicerat på Jämställdhetsmyndighetens interna info-plats, Torget.

Jämställdhetsmyndighetens rapport visar att det i princip inte skett någon förbättring på 20 år.

De fördjupade uppföljningarna av utvecklingen inom de jämställdhetspolitiska delmålen brukar vara stora projekt för Jämställdhetsmyndigheten, och det andra delmålet om ekonomisk jämställdhet har inte varit något undantag. Nettoinkomster, arbetsmarknad, företagande och en stor mängd annan statistik har varit föremål för utredarnas analytiska blick.

Materialet är kopplat till en genomgång av tidigare utredningar, Sveriges internationella åtaganden och intersektionella perspektiv. Dessutom har myndigheten genomfört fyra särskilda fördjupningar: Effekter av covid-19, Offentlig företagsfinansiering, Ekonomiskt våld samt Undervärderingen av kvinnodominerat arbete.

[Rapporten](#) visar att kvinnors löner närmar sig mäns, men att det totala inkomstgapet består. Det ligger stadigt kring 20 procent. Bland annat beror det på att männen drar ifrån när det gäller kapitalinkomster. Annorlunda uttryckt är det ett resultat av att män i betydligt högre utsträckning än kvinnor äger fastigheter och värdepapper.

Inkomstskillnaderna är större för personer över 65 år. Där finns det ett inkomstgap kring 30 procent. Det finns också stora variationer inom grupperna kvinnor och män. Utrikes födda kvinnor har betydligt lägre inkomster än både utrikes födda män och inrikes födda kvinnor.

Pandemin synliggör brister

När det gäller covid-19 kompletterar rapporten [den genomgång som myndigheten redovisade i december](#). Myndigheten konstaterar att pandemin har påverkat kvinnors och mäns ekonomi på olika sätt. Löneinkomsterna har sjunkit mer för kvinnor än för män. Antalet arbetade timmar har minskat mer för män, men sysselsättningen och arbetskraftsdeltagandet minskade mer för kvinnor. Pandemin inskärper också behovet av att åtgärda brister för kvinnodominerade yrkesgrupper i offentlig sektor.

Myndigheternas finansiella stöd till företagare bidrar inte till den ekonomiska jämställdheten. Snarare gynnar de manliga företagare. Kvinnodominerade branscher får lägre stöd än mansdominerade och kvinnors ansökningar blir inte lika ofta beviljade som mäns.

Ekonomiskt våld kan göra att utsatta personer, oftast kvinnor, nekas kontroll över sina pengar, sin möjlighet att försörja sig. Men trots att ekonomiskt våld nämns i [Istanbulkonventionen](#) om att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor är det i Sverige otydligt hur problemet ska hanteras. Ekonomiskt våld förekommer varken i lag eller i [den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor](#). Jämställdhetsmyndigheten drar slutsatsen att ekonomiskt våld behöver förtydligas och integreras i det övriga arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Rapporten tar upp flera sätt att förbättra statistiken så att det tydligare går att se brister när det gäller ekonomisk jämställdhet. Inte minst gäller det den indikator i Agenda 2030 som säger sig mäta löneskillnader mellan likvärdiga arbeten. Jämställdhetsmyndigheten har sett att den inte mäter det som är avsett, och föreslår därför en kompletterande statistisk indikator för att bättre följa förändringar med syfte att motverka undervärderingen av kvinnodominerat arbete.

Eberhard Stüber är senior utredare på Analys och uppföljning, och har varit projektledare för uppdraget.

Vad förvånade dig mest i den fördjupade uppföljning som ni har genomfört?

- Den första förvåningen inträffade när jag började greppa min kollega Sara Anderssons ambitioner med att vidareutveckla statistik och indikatorer. Hennes bilaga på drygt 100 sidor ser jag som ett tungt och konstruktivt inlägg.
- Jag hade inte heller förväntat mig att de två externa forskarnas granskning av hur skattemedel har använts för att stötta företagande skulle visa ett så tydligt mönster. Den visar nämligen att det är mäns ansökningar eller manligt dominerade branscher som de facto har favoriserats under perioden 2015–2020. Här finns uppenbart en så kallad utvecklingspotential, när det gäller hur arbetet med jämställdhetsintegrering skulle kunna preciseras. Jag har även fått intrycket av att det kan finnas en bristande kännedom om innebörden av en undantagsregel i diskrimineringslagen. Den bestämmelsen möjliggör att kvinnors företagande särskilt kan främjas, utan att män erhåller något motsvarande.
- Den sista frågan jag vill lyfta fram är att jag blev positivt överraskad över intresset från Regeringskansliets sida när vi presenterade rapporten. Annika Karlsson

underströk nödvändigheten av att integrera begreppet ekonomiskt våld i den nationella strategin. Annikas kapitel synliggör en hittills underrapporterad aspekt av temat våld i nära relationer.

Utifrån vad ni sett i arbetet med uppdraget, vad skulle du säga behöver hända för att vi ska komma närmare målet om ekonomisk jämställdhet?

– Vi har ju tittat på ekonomisk jämställdhet i relation till olika inkomstslag. När det gäller inkomst av anställning leder det stora antalet ofrivilliga deltidsanställningar och dåliga arbetsförhållanden till sjukfrånvaro. De här är centrala områden att ta tag i för att minska inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män. I [TV4](#) nämnde jag även uppdelningen av föräldraledigheten inom ett par, som en faktor som har ekonomisk betydelse hela livet ut. Jag nämnde även att män tenderar att favoriseras gällande ingångslöner.

– När det gäller inkomst av näringsverksamhet, det vill säga företagande, så är inkomstgapet särskilt iögonfallande. Det är hela 46 procent. Kvinnors företagande behöver därför främjas på ett tydligare sätt än vad som varit fallet hittills.

– Men det inkomstslag som allra mest sticker ut negativt, det vill säga inkomst av kapital, handlar inte bara om vem som äger fastigheter och värdepapper. Ökningen av inkomstgapet hänger delvis samman med politiska reformer gällande beskattning, där utfallet av dessa reformer direkt motverkat jämställdhetspolitiska landvinningar inom andra områden. Det faktum att värdeutvecklingen för värdepapper och fastigheter har varit mer gynnsam än löneutvecklingen under en lång rad av år aktualiserar även principiella värderingsfrågor, som i vilken grad och på vilket sätt politiken kan, eller ska, korrigera de så kallade fria marknadskrafterna.

Hur har ni genomfört uppföljningen? Vilka har varit med och tagit fram fakta och analyser?

– Sara har haft direkt stöd av andra kollegor på avdelningen, framför allt av Johanna Helldén och Inanc Zeytinci. Annika har fått stöd med att genomföra intervjuer av praktikanten Emmie Lindén. Sedan har Annika haft nära avstämningar med flera personer som hos oss jobbar med den nationella strategin. Dessutom har Monica Burman vid Umeå universitet fungerat som juridisk rådgivare.

– Jag har främst haft indirekt stöd i mitt skrivande av författarna till de två underlagsrapporterna. En av dessa externa experter är Lena Johansson, en gammal räv när det gäller utvecklandet av SCB:s jämställdhetsstatistik. Samarbetet med två professorer i entreprenörskap, Malin Malmström och Joakim Wincent, har även det varit ytterst konstruktivt.

– Men det jag allra mest vill lyfta fram är inspelen från alla de drygt 20 personer som deltog vid ett tvådagars mellanseminarium. Synpunkterna kom från såväl interna som externa experter på de preliminära texter som hade skickats ut i förväg. Lars-Gunnar Engström var först ut och satte ett konstruktivt grundackord för dessa två dagar. Jag har nog aldrig utsatts för så mycket kritiska synpunkter under tiden på myndigheten! Men det var precis det jag behövde – för att hitta en väg framåt i skrivandet. Det var ju inte mina personliga ställningstaganden som jag hade i uppdrag att sätt på pränt utan jobbet handlade om att formulera kollektiva åsikter inom ett delmål. Att tre chefer tog sig tid och deltog under hela seminariet kändes oerhört värdefullt. Under mina fyra år som jag jobbat på myndigheten har det funnits alldeles för få samtal kring ställningstaganden som formulerats i texter, där syftet varit att utveckla myndighetens kollektiva ståndpunkter på ett konstruktivt sätt.

Det går rykten om att du planerar att gå i pension inom en snar framtid. Lycka till i fortsättningen i så fall! Vilka erfarenheter tar du med dig från det här regeringsuppdraget?

– Det här med pension är inga rykten utan kalla fakta. Jag fyller 66 och från den 11 februari växlar jag över till en tillvaro där lustprincipen får styra vilka uppdrag som jag framöver kommer att ta på mig.

– När det gäller erfarenheter, så var för mig ett sådant här uppdrag inget nytt. Men för kommande rapportprojekt skulle jag rekommendera att projektledarskapet vilar på en huvudansvarig som dessutom har en kollega som kan fungera som bollplank under hela projektets gång. Ett sådant upplägg medför även att organisationen blir mindre sårbar, ifall projektledaren skulle insjukna eller råka ut för en olycka.

– I övrigt kommer jag troligtvis att komma ihåg allt det i uppdraget som gav glädje. De saker som fungerade mindre bra, det är sånt som snabbt blir preskriberat.

Texten är sammanställd av Simon Falk, kommunikatör och pressansvarig på Jämställdhetsmyndigheten.